

STAAT DE BIJBEL DE EMANCIPATIE VAN DE VROUW IN DE WEG ?

DE Bijbel krijgt er de schuld van dat de vrouw in haar ontwikkeling bij de man ten achter is gebleven. De Bijbel zou de vrou klein gehouden hebben. Mannen heten de heren der schepping te zijn. De vrouwen zijn hun ondergeschikten. Het beroemde voorbeeld van Sara, waarnaar Petrus in zijn eerste brief verwijst (3 : 6) is voldoende om de Bijbel mede de schuld te geven van de onderdrukking van de vrouw. Wat kan een vrouw beginnen die haar man haar heer moet noemen?

Haar huwelijk verplicht haar tot levenslange onderworpenheid. Haar huwelijk is de bezegeling van de verlangde onderdanigheid. Een niet getrouwde vrouw kan die dans misschien nog ontspringen. Ze gaat geen band met een man aan en blijft daardoor „vrij”. Een gehuwde vrouw stapt in een boot, waarvan ze zelf het stuur niet in handen heeft en ook nimmer krijgt.

Sexisme

Men heeft als strijdwapen tegen deze ondergeschikte positie van de vrouw een treffend woord uitgevonden. Men spreekt van sexisme. De term vertoont overeenkomst met racisme. Beide zien op een vorm van onderdrukking, of, zo dat al te veel is, dan toch zeker op achteruitzetting. Racisme maakt zich aan deze praktijken schuldig op grond van het feit dat mensen tot een bepaald ras behoren. Sexisme doet hetzelfde op grond van het feit dat iemand tot een bepaalde sekse behoort; in dit geval op grond van het feit dat ze een vrouw is.

In 1974 heeft de Wereldraad van Kerken in Berlijn een studiekonferentie belegd. Men noemde die samenkomst een consultatie. Daar werd door enkele vrouwen gesproken over „Sexisme in de jaren '70”.

Eén van de deelnemsters, een theologe, pleitte voor een feministische theologie. Dat is meer dan een theologie die aan de vrouw recht doet. Het is een theologie die vanuit het gezichtspunt van de vrouw geschreven is. In een van de vergaderingen bestond een deelnemster het om bij het voorlezen van de Bijbel, als het over God ging, in plaas van Hij, telkens te lezen zij. Deze eigenmachtige verandering viel bij velen niet goed. Zij demonstreert wel tot welke ingrijpende gevolgen een feministische theologie leidt.

De vraag is nu: hebben theologen niet mede schuld aan de achteruit geschoven of achtergebleven positie van de vrouw. Moeten de pleidooien voor een heel andere aanpak niet gezien worden als een reaktie op fouten die in het verleden begaan zijn? Moeten we het niet nog scherper zeggen: heeft de Bijbel niet mede schuld aan deze praktijken? Is de Bijbel niet mede verantwoordelijk voor het sexisme dat alom gekonstateerd wordt?

De sekretaris van de Wereldraad van Kerken, dr. Philip Potter, zei verleden jaar in Berlijn dat de Bijbelschrijvers kennelijk soms

meer beïnvloed zijn geweest door traditionele opvattingen uit hun tijd dan door de openbaring van Christus. Dit is een stelling met grote voorveronderstellingen en verreikende konsekwenties. Het wijst erop dat de Bijbelschrijvers niet normatief gesproken hebben over de man-vrouw verhouding. Zij hadden zich door het evangelie moeten laten gezeggen, maar deden dat helaas niet.

Aan ons is nu de taak om dat te doen.

Het wordt natuurlijk wel wat moeilijk, als we bedenken dat we de openbaring van Christus alleen kennen door de Bijbel, het boek waarvan de schrijvers zelf beneden de maat bleven. Waar halen we de openbaring van Christus vandaan, als we ons aan de Bijbel niet kunnen houden? Welke norm is er om de Bijbelschrijvers te kritiseren? Hoe zullen we weten dat we goed gaan, als we nu over de man-vrouw verhouding spreken op een heel andere manier dan de Bijbelschrijvers dat deden? Ontwerpen theologen dan niet zelf de maatstaf? Behoeven ze op dit punt dan niet het gezaghebbend spreken van de Schrift te erkennen?

Duidelijk is dat naar het oordeel van velen de Bijbel de emancipatie van de vrouw eer schijnt te remmen dan te stimuleren, tenzij we tot een heel ander lezen van de Bijbel komen dan tot heden het geval was. We zullen de Bijbel dan moeten herinterpreteren om met zijn boodschap vandaag uit de voeten te kunnen.

Verskillend

Laten we nog een ogenblik aandacht geven aan de term emancipatie. Het lijkt ons volstrekt onjuist om te stellen dat er over heel de wereld op gelijke wijze van emancipatie te spreken valt. De situatie van de vrouw in de Arabische wereld, of een groot deel daarvan, is totaal verschillend van die in West-Europa. Zelf zag ik een vrouw van het Venda-*volk* de paden tussen de verschillende hutten van haar man versieren, doordat ze met natgemaakte koeiemest figuren op de grond beschreef. Zij was een van de 26 vrouwen van een kapitein, een soort burgemeester, onder het Venda-*volk*.

De positie van deze vrouw is een totaal andere dan die van een boerenvrouw in Nederland, die op een bewonderenswaardige wijze haar man in zijn moeilijk bedrijf ter zijde staat. Het zou volstrekt onjuist zijn te zeggen, dat emancipatie voor beiden hetzelfde zou betekenen. De positie van de Nederlandse boerin is een geheel andere dan die van de zojuist bedoelde Venda-vrouw. Men houdt er geen rekening mee dat de situatie in West-Europa voor de vrouw volledig verschilt van die onder een volk als dat van de Venda's; ook al is dit volk in een geweldige stroomversnelling terechtgekomen.

Het zal aan die geheel andere situatie van de West-Europese vrouw te wijten zijn dat de Emancipade niet het verwachte aantal bezoekers getrokken heeft. De 240 000 vrouwen op wie gerekend was, boven de 60 000 die er kwamen, voelden zich kennelijk niet zo onvrij of onderdrukt, dat ze op de Emancipade zich voor haar vrijheidsstrijd moesten laten toerusten. Dit klopt met de resultaten van een onderzoek, enige jaren geleden uitgevoerd, naar het oordeel van Nederlanders over hun huwelijk. Een groot percentage voelde

zich tevreden met hun huwelijk. Dat percentage bedroeg 80. Kennelijk waren ook de vrouwen niet ongelukkig met haar positie in het huwelijk.

Andere oorzaak

We zullen voor de verklaring van de emancipatiebeweging dan ook een andere oorzaak moeten zoeken dan het gevoel van onbehagen onder de West-Europese vrouw. De oorzaak is te vinden bij de idealen van de maatschappijvernieuwers, die menen dat er in onze samenleving niets deugt. Het is niet toevallig dat de term *sexisme* gehanteerd wordt in direkt verband met maatschappijkritiek. De structuur van de „*onderdrukking*” van de vrouw. De emancipatiebeweging van onze tijd staat dus niet op zichzelf. Zij is onderdeel van een veel groter en machtiger beweging, die de hele samenleving en alle verhoudingen daarbinnen wil veranderen. De opbouw van de samenleving, het grondpatroon en de structuur moeten gewijzigd worden.

Het is niet onduidelijk waar deze kritiek vandaan komt. Ze vindt haar oorsprong in de ontkerstening die Bijbelse normen loslaat en Bijbelse gedachten voor achterhaald verklaart. Nu de mens zich in het publieke leven van God niets meer behoeft aan te trekken, moet alles veranderd worden, wat nog enige herinnering zou kunnen bevatten aan een Bijbels patroon.

Het komt erop neer dat in de strijd voor de emancipatie van de vrouw, niet maar de achteruitzetting ongedaan gemaakt moet worden. Het verschil tussen man en vrouw moet worden opgeheven. Het anderszijn van de vrouw vergeleken met de man mag niet eens meer onder woorden worden gebracht. Man en vrouw moeten volslagen verwisselbaar zijn. Vandaar dat de maatschappelijke rol van de vrouw door de man moet worden overgenomen, en omgekeerd.

Er wordt zelfs gepleit voor een werkverdeling, waarbij de man de ene helft van de dag buitenshuis werkt en de vrouw de andere helft. Zij zouden ook samen de helft van het huishouden moeten verzorgen. Dit pleidooi doet merkwaardig aan als men het volgende bedenkt. Voor elke taak in de samenleving is een beroepsopleiding nodig. Dat geldt ook voor de taak in het gezin. Men denke aan de opleiding tot gezinsverzorgster en bejaardenhulp en aan de vormingsklas in het nijverheidsonderwijs. Zou de man voor zijn deeltaak in het huishouden die „*beroepsopleiding*” kunnen ontberen? Ik zou hier bijna ook van *diskriminatie* spreken...

Onderdanigheid

En nu de Bijbel. De Bijbel gaat uit van een bepaalde verhouding tussen man en vrouw. Die verhouding is te typeren als: de man is het hoofd van de vrouw (1 Kor. 11 : 3). De onderdanigheid waartoe de vrouw geroepen wordt (1 Petr. 3 : 1, 4; Efeze 5 : 24; Col. 3 : 18) hangt samen met de verhouding zoals God die tussen man en vrouw gewild heeft. De Kamper nieuwtestamenticus van de Vrijgemaakt Gereformeerde Hogeschool, dr. J. van Bruggen, heeft in een verleden jaar gepubliceerd boekje „*Emancipatie en Bijbel*” (Ton Bolland,

Amsterdam), aan de gegevens van 1 Kor. 11 'n interessante en degelijke studie gewijd. Met zijn betoog kan ik in hoofdlijnen instemmen.

God heeft een bepaalde orde gewild. Er is een relatie tussen man en vrouw, waarbij aan de man het leidinggeven, het voorgaan toekomt. Dat is zijn opdracht. Paulus beroept zich voor deze relatie in 1 Tim. 2 : 13 zelfs op de schepping: Adam is eerst gemaakt, daarna Eva. Hoe men het Wendt of keert, dit zijn Bijbelse gegevens. Men kan zich daarvan alleen ontdoen, als men zegt: zij golden slechts voor die tijd. Dat betekent tevens: zij golden slechts tot die tijd. Nu wij in een andere tijd leven, kan, mag en moet het anders. Dat is niet dezelfde redenering als die van dr. Potter, welke we boven vermeldde. Zij leidt wel tot hetzelfde resultaat. De redenering lijkt mij in strijd met de tekst van de Bijbel.

Ik zou er wel opmerkzaam op willen maken dat de ordening van God in de loop der eeuwen een verschillende gestalte heeft gekregen. Aan de gestalte uit een bepaalde periode van het ontstaan van de Bijbel zijn wij niet gebonden. Om een voorbeeld te noemen: Sara was Abraham onderdanig. Zij was naar de gewoonte van die tyd niet bij het gesprek tussen Abraham en zijn bezoekers tegenwoordig, al stond ze bij het tentgordijn wel heimelijk te luisteren (Gen. 18 : 10). De erkenning van het hoofd-zijn van de man behoeft niet mee te brengen dat het ontvangen van bezoekers geregeld wordt als in Sara's dagen.

Verbandsverhouding

Juist het omgekeerde zou ik willen stellen. De vergelijking van de verhouding Christus en gemeente met de huwelijksverhouding (Efeze 5 : 22—23) heeft er niet weinig toe bijgedragen dat de vrouw binne het huwelijk een andere plaats kreeg dan in het Oude Testament. Aan deze verzen gaat in Efeze 5 : 21 dan ook vooraf de opwekking om *elkander* onderdanig te zijn in de vreze Gods. De context van de vermaning aan mannen om hun vrouw als het zwakste vat eer te geven (1 Petr. 3 : 7) is in de wereld van die dagen onbekend. Juist de liefde van Christus brengt de man-vrouw verhouding tot haar hoogste ontplooiing en schoonste vormgewing.

Vanuit het Oude Testament gezien was er inderdaad aan die verhouding wel het een en ander te verbeteren. Dat gold trouwens evenzeer voor het Jodendom in Jezus' dagen. Men denke eraan hoe Jezus met de Samaritaanse vrouw sprak tot verbazing van Zijn discipelen. Zijn herinnering aan hoe het van den beginne af geweest is (Matth. 19 : 8) betekende een pleidooi voor de vrouw tegen de willekeurige echtscheidingspraktijken welke mannen in die dagen erop na hielden.

Het hoofd-zijn van de man is niet hetzelfde als diktator of potentaat zijn. Het is een verbandsverhouding (verbond en huwelijk worden in het Oude Testament al met elkaar vergeleken), waarin de één voorgaat en de ander volgt.

Hierbij kan men naar de schepping wijzen. De vrouw „ontvangt” het kind. De man speelt daarbij de aktieve rol. Ideaal van een

Christelikh huwelikh kan niet zijn dat de man zijn zin doorzet zonder naar de wil van zijn vrouw te vragen. Toch blijft de vrouw de „ontvangende”. Dat doet niets af van haar verantwoordelijkheid in het huweliksverkeer. Men leze hoe Paulus man én vrouw daarover aanspreekt in 1 Kor. 7 : 5.

Maatschappij

Er is een bepaalde orde in de verhouding van man en vrouw. Wij zien die in het Nieuwe Testament met name tot uitdrukking komen binnen het huwelikh en binnen de gemeente. Wat dit voor de maatschappij betekent, laat zich moeilijker onder woorden brengen. Dr. Van Bruggen stelt dat het hoofd-zijn van de man ook buiten het huwelikh geldt. Toch wil hij blijkens 't slothoofdstuk niet direkt de konklusie trekken dat een vrouwelijke chef of een vrouw in een publiek ambt of het aktief vrouwenkiesrecht in de staat door deze verhouding wordt uitgesloten. Wat dan in zulke relaties, waarbij de vrouw de leiding geeft, het hoofd-zijn van de aan haar ondergeskikte man betekent, laat zich moeilijk denken.

Het komt mij voor dat het hoofd-zijn van de man in het algemeen geldt, maar in de huweliksrelatie zijn aktuele en praktiske toespitsing krijgt. Dat de vrouw de „ontvangende” is, geldt voor elke vrouw. Het wordt binnen het huwelikh aktueel en konkreet. Juist vanwege de overeenkomst in relatie tussen Christus en de gemeente én het huwelikh, zal ook in de gemeente dat hoofd-zijn van de man geëerbiedigd moeten worden. Vandaar dat de ambten in het Nieuwe Testament niet voor de vrouw openstaan.

In de weg?

Staat de Bijbel de emancipatie van de vrouw in de weg? Dat hangt er maar vanaf wat men onder emancipatie verstaat. Ik vind het in dit verband een ongelukkig en onbruikbaar woord. Het draagt in zich de notie van onafhankelijkheid en van zelfstandigheid zonder binding. Welnu, die notie is ten enen male onbruikbaar, als het om de relatie man-vrouw gaat. Daar is juist een binding zonder weergave, in liefde en trouw, voor goede en slechte dagen. De Bijbel brengt die verhouding tot haar hoogste ontplooiing. Zij moet doortrokken zijn van de liefde van Christus. Dat doet die verhouding tintelen, groeien en bloeien. Dan is het hoofd-zijn geen hindernis, net zomin als dat het geval is met het feit dat Christus het hoofd van Zijn gemeente is. Een door God gegeven orde kan nooit een belemmering zijn.

Er zijn mannen die zich niet het hoofd betonen, door welke oorzaak dan ook. Diep respekt heb ik voor die vrouwen, die, terwijl zij de rol van hoofd moesten overnemen, omdat de man verstek liet gaan, toch nog tegenover de kinderen de indruk wekten de Bijbelse orde te blijven volgen.

Men zal in de moderne emancipatiegedachte een regelrechte aanslag op deze orde moeten zien. Een aanslag die revolutionaire trekken draagt. Het gezinsleven wordt omgezet. Men kan ook zeggen: ontwricht. De voortplanting zal de vrouw als noodzakelijk kwaad treffen.

Echte emancipatie moet betekenen dat zij daarmee niet meer opgescheept zal zijn.

Het reageerbuisje en het laboratoriumkind zullen de emancipatie van de vrouw pas echt geslaagd doen zijn. Dan zijn we ook precies waar de mens zonder God zichzelf wil hebben. Het is de tijd van het getal des mensen: 6 6 6. Het is het tegendeel van wat God met de mens bedoeld heeft. Zijn orde wordt door de nieuwe geëmancipeerde orde van de mens vervangen. Het spreken over sexismen en emancipatie past in het beeld van de eindtijd.

Prof. dr. W. H. Velema.

(Oorgeneem uit Reformatorisch Dagblad, 4-7-75)